

De wereld van pro-ana coaches

Anorexia nervosa en de kwetsbaarheid op slachtofferschap van (online) seksueel geweld

Wat is de aanleiding geweest van het onderzoek?

Uit onderzoek van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen¹ -gebaseerd op een Nederlandse rechtszaak uit 2013² en twee buitenlandse nieuwsberichten- blijkt dat meisjes met anorexia nervosa benaderd worden door 'pro-ana coaches' of 'pro-ana buddies'. Deze coaches benaderen de meisjes met het doel hen te misbruiken en/of seksueel expliciet materiaal van hen te verkrijgen. Meisjes blijken met hen in contact te komen via pro-ana sites of pro-ana fora. De meisjes zijn op deze sites op zoek naar een coach of buddy die hen kan helpen afvallen. De kwetsbaarheid van deze meisjes is groot. Via internet proberen ze contact te zoeken met lotgenoten die hen 'begrijpen' en ook streven naar 'perfectie'. Dit heeft geleid tot het ontstaan van pro-ana websites en pro-ana fora. Nader onderzoek moest uitwijzen of potentiële mensenhandelaren zich inderdaad op de Nederlandse pro-ana websites begeven. Het onderzoek moest ook aantonen hoe frequent het gebeurt dat de mensenhandelaar zich voordoet als een minderjarige lotgenoot om bijvoorbeeld seksueel expliciet materiaal te bemachtigen.

Door wie is het onderzoek uitgevoerd?

Het onderzoek is uitgevoerd door het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel, in samenwerking met GGZ Rivierduinen Eetstoornissen Ursula en Proud2Bme.

Hoe is het onderzoek uitgevoerd?

Er is literatuuronderzoek gedaan waarbij is gekeken naar wat er bekend is over pro-anorexia (websites) in Nederland. Vervolgens zijn drie nepprofielen ontwikkeld. In alle drie de gevallen ging het om een minderjarig meisje dat hulp zocht bij (excessief) afvallen. Per nepprofiel is een Kik-account aangemaakt en werd er een bericht geplaatst op een openbare pro-ana website. Hierin vroegen de nepprofielen om hulp bij het afvallen. De nepprofielen zijn vervolgens door 45 coaches benaderd. Met 31 coaches zijn inhoudelijke gesprekken gevoerd. Voorafgaand aan de gesprekken met de coaches zijn foto's gemaakt van twee jonge, maar meerderjarige modellen, in kleren en in ondergoed. Deze foto's konden met de coaches gedeeld worden wanneer dat werd gevraagd. Voor dit participerende deel van het onderzoek zijn verschillende protocollen opgesteld ten aanzien van de samenwerking met de modellen en ten aanzien van hulpverlening en veiligheid voor eventuele slachtoffers van pro-ana coaches.

Naast het gebruik van lokprofielen is, in samenwerking met Proud2Bme, een blog gepubliceerd over *de eerste resultaten van het onderzoek*. Vanuit de blog konden respondenten meewerken aan een online survey. 79 Respondenten hebben de online survey volledig ingevuld en 14 van hen zijn telefonisch geïnterviewd. Voor het onderzoek is tot slot informatie verzameld van tien Nederlandse openbare pro-anorexia sites. De tien sites zijn gekozen op basis van actieve pro-ana sites die voorafgaand aan het onderzoek bekeken zijn.

Waarom hebben jullie ervoor gekozen een account op Kik te maken en niet op een ander social media platform?

Uit de berichten op de onderzochte openbare pro-ana websites kwam naar voren dat Kik een veelgebruikt platform is voor de communicatie tussen pro-ana coaches/buddy's en mensen die hulp zoeken. Accounts op Facebook of Instagram bleken tijdens het onderzoek geen optie. De reden hiervoor is dat beide social media platformen betrouwbaarder lijken wanneer iemand meerdere vrienden of volgers heeft. Om te voorkomen dat andere meisjes gestimuleerd zouden worden of aangezet zouden worden tot afvallen, is besloten geen account op Facebook of Instagram te maken.

Wat is de omvang van dit probleem in Nederland?

Dit onderzoek heeft voor het eerst aangetoond dat pro-ana coaches in Nederland een probleem zijn. 79 Respondenten hebben de survey volledig ingevuld en 212 zijn de survey begonnen. Dit laat zien dat pro-ana coaches een veel voorkomend probleem zijn binnen de anorexia-community. De volgende stap, waar verder onderzoek voor nodig is, is het nader in kaart brengen van de aard en omvang van deze problematiek.

Is Nederland uniek in dit fenomeen?

Nee, Nederland is helaas niet uniek in dit fenomeen. The Guardian (Verenigd Koninkrijk) heeft in 2019 reeds een artikel gepubliceerd waarin beschreven wordt hoe duizenden jonge vrouwen met een eetstoornis via Kik prooi zijn voor anorexia coaches. De onderzoekers van The Guardian vonden meer dan 71 (pro) anorexia groepen met in totaal 2.000 leden. Engeland en Duitsland hebben in een eerder stadium reeds aandacht besteed aan pro-ana coaches. Daarnaast is contact geweest met een onderzoeker uit Australië die aangaf dit probleem ook te herkennen. Alleen Nederland heeft zo goed zicht gekregen op deze problematiek middels wetenschappelijk onderzoek.

¹Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2016).

²Rechtbank Gelderland 27 juni 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:2467; Hof Arnhem-Leeuwarden 24 december 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:9961

Zijn jullie iets strafbaars tegengekomen tijdens dit onderzoek?

Tijdens het onderzoek bleek dat een van de nepprofielen op Kik werd toegevoegd aan een groep waar kinderporno gedeeld werd. Later is een ander nepprofiel benaderd door een man die seks wilde in de auto. De betreffende coach heeft expliciet duidelijk gemaakt dat hij seks wilde, ook al was bekend bij de coach dat het nepprofiel 15 jaar oud was. Daarom is, na overleg met de politie, ervoor gekozen om niet meer te reageren op deze coach en deze zaak over te dragen aan de politie. Het is niet bekend of de zaak inmiddels is opgepakt door de politie. Dit geldt eveneens voor de kinderpornozaak.

Coach: En ik wil je daar graag bij helpen maar ik wil er wel wat voor terug lieverd. Snap je dat?

Nepprofiel: hoe kun je me dan helpen?

Coach: Door lichamelijke therapie. Wist je dat je door seks ook kan afvallen? [...] Zou je seks willen? [...] Kan op een rustig plekje in de auto in de avond. [...]

Nepprofiel: Waar val je af aan je lichaam?

Coach: Als je vaak genoeg seks hebt wel. Overal, slik je de pil?

Nepprofiel: ja

Coach: Mooi, dan kunnen we zonder. Welke cupmaat heb je schat? [...]

Coach: We zullen vaker dan 1 keer seks hebben samen, dus vaker afspreken [...] Seks is altijd goed voor je lichaam schat. En het is niet even een paar minuten, meer een uur ongeveer. En je geniet ervan dat weet ik zeker."

Wat zijn de positieve effecten geweest van het nieuwsitem op 31 mei 2019?

Na de uitzending was een explosieve stijging te zien van de vraag naar en het aanbod van pro-ana coaches. De media-aandacht heeft echter ook een positief effect gehad. Inmiddels zijn namelijk zeven van de tien geanalyseerde websites offline gegaan. Ook blijkt dat er op pro-ana websites die online zijn, berichten worden geplaatst waarin wordt gewaarschuwd voor bepaalde gebruikers of voor pro-ana coaches. Dit geeft aan dat de community zelf ook investeert in de bewustwording over (misbruik door) pro-ana coaches. Een voorbeeld:

"Hé guys, @[gebruikersnaam] @[gebruikersnaam] en @[gebruikersnaam] zijn gewoon pedo's en zo die alleen maar naaktfoto's willen. Sowieso zijn alle coaches eigenlijk onbetrouwbaar dus wees a.u.b. voorzichtig met wat je deelt en met wie. Xx"

Bij een veelgebruikte pro-ana community is een pagina aangemaakt die specifiek informatie geeft over pro-ana coaches.³ Op deze pagina wordt uitgelegd wat pro-ana coaches zijn en hoe zij te werk gaan. Er wordt aangegeven dat de website geen coaches toelaat in de community. Zij geven aan streng te zullen optreden wanneer iemand zich aanbiedt als coach (deze berichten worden direct verwijderd) of wanneer iemand specifiek vraagt naar een coach (deze persoon krijgt direct een waarschuwingsbericht toegestuurd). Ze hebben ook een pagina waar tips worden gegeven over wat je kan doen als je in contact bent met een pro-ana coach. Hier wordt ook Chat met Fier genoemd. Daarnaast hebben ze een pagina met organisaties waar je terecht kunt voor hulp bij eetstoornissen, waarbij o.a. Proud2Bme en Rivierduinen wordt genoemd.

Tot slot blijkt dat het filmpje van NOSop3 al ruim 675.000 keer is bekeken op YouTube en zijn er meer dan 1.300 (overwegend positieve) reacties bij het filmpje geplaatst. Deze cijfers geven aan dat het een onderwerp is dat binnen de pro-ana community in Nederland speelt en specifieke aandacht behoeft.

Wat zijn de nadelige effecten geweest van het nieuwsitem op 31 mei 2019?

Een nadelig effect is geweest dat het aantal berichten waarin gevraagd wordt naar een coach sinds 31 mei 2019 gestegen is met 398% ten opzichte van de periode vóór 31 mei 2019 en het aantal berichten waarin een coach zich aanbiedt is gestegen met 238%. Dit is een zorgelijke ontwikkeling, omdat dit betekent dat (algemene) bewustwording niet voldoende is om deze kwetsbare groep te waarschuwen. Ondanks de waarschuwing van 31 mei 2019, werd er steeds meer gevraagd naar pro-ana coaches en werd een toename geconstateerd in het aantal coaches dat zichzelf aanbod.⁴ Een algemene waarschuwing blijkt derhalve niet werken. Dit betekent

dat deze doelgroep specifieke aandacht vraagt en dus een specifieke aanpak behoeft. Zolang deze aanpak er niet ligt, hebben de pro-ana coaches vrij spel.

Wat hopen jullie te bereiken met dit onderzoek?

Met het onderzoek hopen we dat er maatregelen worden getroffen die nodig zijn ten behoeve van het beschermen van deze kwetsbare groep tegen (online) seksueel geweld. Stieneke van der Graaf van de ChristenUnie heeft reeds een debat in de Tweede Kamer aangevraagd over pro-anorexia coaches die meisjes misbruiken. Daarnaast moet er nader onderzoek komen naar pro-ana coaches. Het onderzoek kan worden verbreed en geïntensiveerd, waarbij gekeken wordt naar meerdere platformen, en ook naar het deep web en dark web. Ook moet er onderzocht worden wat voor effect een eventuele aanpak heeft op de pro-ana coaches en het terugdringen van online seksueel geweld. Voor de rest van de aanbevelingen verwijzen wij u graag door naar het rapport 'De wereld van pro-ana coaches'.

³ Het is echter onduidelijk wanneer deze site online kwam. Op basis van de informatie op de pagina en de verwijzingen naar hulporganisaties is het aannemelijk dat de pagina na het NOS-item van 31 mei 2019 pas aangemaakt is.

⁴ Het is niet mogelijk om onderscheid te maken tussen kwetsbare meisjes die daadwerkelijk op zoek zijn naar hulp of mensen met kwaadaardige bedoelingen en mensen die uit nieuwsgierigheid (naar aanleiding van het onderzoek) zelf online op zoek gaan naar kwetsbare meisjes of pro-ana coaches. Zie ook <https://www.telegraaf.nl/vrouw/309820065/undercover-hoe-een-afvalcoach-mij-wilde-helpen-in-ruil-voor-seks>

Begrippenlijst

Anorexia Nervosa	Anorexia nervosa is een van de psychiatrische voedings- en eetstoornissen. Anorexia wordt gekenmerkt door een verstoord eetgedrag (lijnen/diëten) en/of inadequaate compensatiegedrag, zoals laxeren of zelfopgewekt braken.
Dark web	Het dark web is onderdeel van het deep web. Het is niet mogelijk toegang te krijgen tot pagina's op het dark web met een normale browser. Je kunt alleen toegang krijgen met een speciale browser die anonimiteit garandeert. Op het dark web is onder meer illegale informatie te vinden.
Deep web	Het deep web bestaat uit 'normale' pagina's op het internet, waar niet iedereen zomaar bij kan. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over persoonlijke email-accounts, databases van (grote) bedrijven, medische gegevens of overheidsgegevens.
Kik Messenger (Kik)	Kik is een online chat-platform (of mobiele app) waar mensen anoniem met elkaar kunnen chatten.
Pro-anorexia	Pro-anorexia staat voor professioneel anorexia en is de naam van een online groepering die (vooral) bestaat uit jongeren met problemen die zich actief manifesteren op internetfora, chats en websites waar informatie wordt geboden en waar een interactie plaatsvindt die vooral gericht is op de promotie, ondersteuning en onderhoud van eetstoornisgebonden gedrag.
Pro-anorexia coach	Een pro-anorexia coach is iemand die anderen actief aanspoort en hulp biedt om meer af te vallen. Coaches benaderen met name kwetsbare meisjes (of jongens) die graag willen afvallen en hulp zoeken via pro-ana websites. Deze coaches benaderen hen met name met het doel hen te misbruiken en/of seksueel expliciet materiaal van hen te verkrijgen.
Pro-anorexia website	Pro-anorexia websites zijn online communities waar bezoekers onderling tips en verhalen uitwisselen via een forum of chat. Ook wordt er op pro-ana websites informatie gedeeld over anorexia, worden er tips gegeven over hoe je gezond kan afvallen, worden eetstoornissen gepromoot en wordt aangegeven hoe je de eetstoornis kan verbergen voor anderen.